

HALLAND - FRÅN SNABBVÄXANDE LÖV TILL SKROVLIG BOK

Ekfrämjandets exkursion 12-13 september 2024

Mats Hannerz (text och foton där inte annat anges)

2024 var det hög tid för Ekfrämjandet att återbesöka norra Halland. Senaste årsmötesexkursionen i den trakten genomfördes 1986. Tjugo år senare, 2006, utgick en exkursion från Halmstad med besöksmål som Ramlösa, Sperlingsholm och Tönnersjöhedens försökspark i länets södra del.

Torsdagen den 12 september samlades 65 exkursionsdeltagare på Södras plantskola i Falkenberg för en rundvandring under ledning av odlingschefen Johan Henriksson. Södras båda plantskolor i Falkenberg och Flåboda levererar årligen 35 miljoner planter, och huvuddelen är förstås gran och tall. Deltagarnas intresse var dock större för plantskolans satsning på björk, ek, poppel, hybridasp och andra lövträdslag.

Ek- och björkplanter

Vid vårt besök stod 50 000 ekplanter i odlingsbäddarna. Efterfrågan är hög på ekplanter av svenskt ursprung, något som bara Södra och Ramlösa kan erbjuda. I Södras fall har alla ekollon samlats in i Kalmartrakten av Fred Lönnberg (se sid 46).

Även vårtbjörken är starkt efterfrågad – intresset är så stort att det är svårt att mätta marknaden. För att möta behoven av snabbväxande förädlad björk har Södra anlagt en egen växthusplantage, Gödastorp

1 strax utanför Falkenberg. Plantagen innehåller utvalda moderträd som ungefär motsvarar en blandning av Ekebo 6 och 7, och förädlarna beräknar att tillväxten är 28 % bättre än med självsådd vårtbjörk.

Södra är en del i kompetenscentret *Trees For Me*, som koordineras av SLU i Alnarp och har som mål att ta fram kunskap kring snabbväxande lövträd, bland annat hybridasp, poppel, asp – och björk! Inte minst

I växthusplantagen Gödastorp 1 står 20 moderträd av förädlad vårtbjörk. Avkommorna förutspås växa 28 % snabbare än oförädlad vårtbjörk.

T.v.: Ett normalår producerar plantskolan i Falkenberg 300 000 björkplantor, i år blev det 900 000.

Mitt: Fred Lönnberg inspekterar de 50 000 ekplantor som odlades.

T.h.: Mats Helge gör reklam för den förädlade vårtbjörken. Han har själv använt dem.

förädlingens framtida vinster lockar. Om 10–15 år tror forskarna att björken kan producera likvärdigt med granen.

Björkens avsättning hoppas man också kunna öka i framtiden i takt med att mer sågbart björkvirke kommer ut på marknaden. Bland annat pågår framtagandet av en byggnorm med björk i limträbalkar. Idag är det brist på sågbart virke, även i björkindustrins "hemland" Lettland.

På Gödastorp passade också Christian Persson och Dzemaal Imamovic från Skogsstyrelsen på att berätta om de stöd för naturvård och lövskog som är tillgängliga. Bland annat utgår bidrag till plantskogsröjning där syftet är att skapa eller behålla ädellövskog. Ett schablonstöd till hängning utgår också med 100 kronor per meter.

Ek och bok gallrades fram

Efter timmarna i Falkenberg och Gödastorp tog bussen gruppen vidare till Öströ gods i Dagsås, Varbergs kommun. Öst-

röö ägdes under 1900-talet av familjen Klingspor, men köptes 2022 av ägaren till GeKås i Ullared. Den nye ägaren har varit särskilt intresserad av att skapa mer ädellövskog kring godset. Vi besökte ett bestånd där över hälften av virkesförrådet

Öströö bjöd på en kort men intensiv regnskur.

T.v.: Årsmöte på Varbergs kusthotell, som vanligt lett av ordförande Anders Ekstrand och sekreterare John Ahlgren.

T.h.: Ungskogen i Gräsö var i akut behov av gallring, eller om man vill kalla det röjning.

bestod av gran innan den nyligen genomförda gallringen. I beståndet har det lämnats bergek, björk och bok. Från att tidigare ha varit en blandskog klassas den efter avverkningen som ädellövskog.

Här uppkom som vanligt på exkursionerna diskussioner om avsättningen av timmer från lövskogen. I Öströös fall ska en del bok avverkas som långtimmer för att säljas till Kina. Från Södra skickas cirka 1000 m³ boktimmer till Kina på detta sätt. De övriga boksortimenten går som massaved till Mörrum.

Efter denna exkursionspunkt tog sig det nu regnvåta sällskapet till Varbergs kusthotell där årsstämma och middag väntade.

Hägn med utmaning

Fredagen startade med ett besök i ett hägn i Gräsö där alla deltagare fick fundera över vad som gjorts och vad nästa åtgärd borde vara. Hägnet planterades 2012 med ek, avenbok, fågelbär, lind och björk. Idag var hägnets innehåll en tät djungel med stort

behov av åtgärder. Deltagarna var överens om att det var onödigt att plantera så tätt eftersom björk och avenbok sprider sig så lätt spontant. Troligen har 3 000 plantor satts per hektar. Skogsstyrelsens rekommendation vid anläggning av ekskog är minst 1 000 ekar per hektar med ett underbestånd av 1 500 stammar av andra trädslag, t.ex. björk.

Uppgiften nu för markägaren bör vara att identifiera cirka 150 huvudstammar av ek och friställa dessa i det 1 hektar stora hägnet.

Ett av Sydsveriges största skogsreservat

Nästa punkt på programmet var Biskopstorp, ett 950 hektar stort naturreservat strax norr om Simlångsdalen. Här fick vi sakkunnig guidning av Mikael Stenström från länsstyrelsen i Halland samt Bengt Jonsson, före detta förvaltare av reservatet.

Biskopstorp var längre tillbaka försörjningsskog åt Halmstad slott, och när Halland blev svenskt 1645 övergick den till

att bli arrenderingsmark för landshövdingarna. Att delar av Biskopstorp hyste höga biologiska värden var känt länge men det dröjde till 2011 innan reservatet blev beslutat. I och med bildandet utgör det nu ett av Sveriges största sammanhängande skogsreservat.

När man började planera för ett reservat under tidigt 00-tal bestod 40 % av virkesförrådet av gran, men det fanns flera körtlar med gammal bokskog som hade höga naturvärden.

Efter den påbörjade restaureringen – där stormen Gudrun också hjälpte till – har granandelen minskat till endast 5 %, och i stället gynnas gammal bok och ek. En 20-årsuppföljning av provytor som lades ut i början av millennieskiftet visade att artmångfalden hade ökat som ett resultat av åtgärderna. I reservatet har över 120 rödlistade arter räknats in!

Boken måste få bli gammal

Holkåsen är en del av Biskopstorp med en speciellt värdefull artmångfald. Här är bokarna omkring 300 år gamla, och det är först när boken blivit cirka 150 år gammal som den blir attraktiv för rödlistade mossor och lavar. Bokarna på Holkåsen har sannolikt fötts ungefär samtidigt, vilket är vanligt med bokskog. I takt med att bokarna börjar dö står man nu inför utmaningen hur arterna ska kunna spridas vidare till andra bokbestånd. När boken dör bryts den snabbt ner och man räknar med att substraten i Holkåsen ”tar slut” om 100 år. Det pågår därför ett arbete med att knyta ihop de nyckelbiotoper med ädellövskog som finns i reservatet för att kunna ge spridningsmöjligheter till nya områden.

Frågan kom upp om det var möjligt att påskynda bokars åldrande genom veterinäring. Vissa substrat kan skapas men det

Uppsamling i Biskopstorp.

går inte att ersätta det naturliga åldrandet. Det är den skrovliga barken på gamla bokar som är viktigast för många rödlistade lavar och mossor. Naturvårderna i en produktionsskog av bok är därför inte alls så höga som i en gammal skog.

Tipset för den som vill värna bokens arter är att koncentrera hänsynen, gärna i branter. Fuktiga och skuggiga platser där boken växer långsamt är en bra miljö att starta med.

Efter Biskopstorp och lunch i Simlångsdalen gick bussen tillbaka till Falkenberg och de parkerade bilarna där exkursionsdeltagarna skingrades inför den kommande helgen. ■

Om författaren

Mats Hannerz är redaktör för Ekbladet och till vardags forskningskommunikatör i det egna företaget Silvinformation AB.

Kontakt: mats.hannerz@silvinformation.se.

En gammal bok med skrovlig bark är attraktiv för sällsynta lavar och mossor. Michael Stenström från länsstyrelsen demonstrerar.

*Tre signalarter på bok, från vänster: bökkantlav (*Lecanora glabrata*), bokvårtlav (*Pyrenula nitida*) och platt fjädermossa (*Neckera complanata*).*